

výbor kronik zahrnuje časové období let 300–1500 a neomezuje se pouze na texty evropského latinského středověku, nýbrž zahrnuje i díla ze severní Afriky a Blízkého východu a rovněž z kulturního okruhu islámského a židovského. Široké pojetí kronikářského textu umožnilo zařazení také mnoha děl souvisejících se středověkou historiografií spíše volně.

Dvoudílná encyklopedie čítající kolem 2500 hesel si klade za cíl být užitečným pomocníkem pro odborníky i studenty. Přestože jsou hesla poměrně stručná, mají jednotnou a přehlednou strukturu. Nejprve představují autora, posléze obsah kroniky a její vztah k jiným dílům, nakonec jsou zmíněny významné rukopisy (včetně signatur) a základní literatura. Důležitou součástí hesel představují také křížové odkazy, které připomínají souvislost s jinými texty. Encyklopedie obsahuje i řadu hesel pojednávajících o různých aspektech formálního dochování kronik (iluminace, překlady apod.) a také o specifických tématech společných mnoha kronikám (artušovský materiál, monstra, hvězdné úkazy apod.). Řada hesel pak má shrnující charakter, a to jak podle prostředí či charakteru vzniku (např. městské kroniky, křížácké kroniky), tak podle kulturní oblasti, k níž díla náleží (byzantská, raně křesťanská, islámská atd.). Orientaci v encyklopedii usnadňuje rozsáhlý aparát, jenž zahrnuje rejstřík autorů a jejich děl, všeobecný rejstřík, rejstřík zeměpisných názvů a rejstřík rukopisů.

Předností mnohahlavého týmu editorů a autorů je vysoká úroveň odbornosti přispěvatelů a především jejich volba s ohledem na geografický a jazykový kontext vzniku díla. Co se týče české historické produkce, drtivou většinu bohemikálních hesel zpracovala Marie Bláhová. Pouze Kosmovu kroniku pojednala Lisa Wolverton, dvě moravská díla Pavel Krafl a kroniku Mikuláše Glassbergera Václav Bok.

Přestože jsou hesla stručná a na omezeném prostoru nemohou než velmi zkratkovitě pojednat o komplikované a někdy málo přehledné aktuální historické produkci o jednotlivých kronikách, je třeba encyklopedii jako celek přivítat. Jde o dílo užitečné a uživatelsky přívětivé, ve kterém čtenář najde rychle základní poučení o velké většině středověkých kronik. Zvolená formální úprava hesel je velmi vhodná pro elektronické zpřístupnění, a tak není divu, a nejspíš to byl i původní záměr, že nakladatelství hesla publikovalo na svých webových stránkách. Bohužel momentálně jsou takto volně přístupné pouze začátky hesel, které jsou v podstatě nepoužitelné. Práce na encyklopedii neskončila, doplněné verze jednotlivých hesel se staly od roku 2012 součástí zpoplatněné internetové databáze Brill's Medieval Reference

Library a jsou průběžně doplňovány (<http://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopedia-of-the-medieval-chronicle>). Doufejme, že nakladatelství brzy zpřístupní zcela volně plně verze všech hesel. Zejména pro rychlé vyhledání základních informací o méně známých kronikářských dílech či souvislosti mezi jednotlivými texty je takto pojatá encyklopedie i v době wikipedie velmi užitečná.

VÁCLAV ŽŮREK

Jiří STARÝ, *Zákonem necht je budována zem. Staroseverské zákony a zákoníky*, Herrmann & synové, Praha 2013

216 s., ISBN 978-80-87054-33-8

Jiří Starý, pracovník Ústavu germánských studií FF UK, patří mezi naše přední odborníky na dobu raného skandinávského středověku (nebo, chcem-li, dobu vikingskou). Jeho monografie se snaží zaplnit jedno z mnoha z bílých míst na mapě českého staroseverského bádání. Přináší syntetický pohled na problematiku, bez které není možné skandinávskému středověku a moderní diskuzi o něm porozumět. Staroseverské zákoníky byly vždy chápány jako jeden ze stavebních kamenů severské společnosti, a to nejen té islandské, o níž už Adam Brémský v 11. století napsal, že nepotřebuje krále, neboť jí vládne zákon.

Jiří Starý ve své práci analyzuje kromě islandských zákonů také všechny tzv. krajové (tedy pokrývající různé geografické oblasti uvnitř jednotlivých království), zemské, ale také specializované zákoníky městské a jiné. Navíc se tuto problematiku snaží zachytit vyčerpávajícím způsobem nejenom po stránce geografické, ale i chronologické, jelikož sumarizuje vývoj zákoníků od jejich orálních počátků patrně v 9. století (datace vzniku je sporná, viz úvodní kapitoly knihy) do doby písemné fixace, většinou ve století třináctém.

Je vlastně trochu s podivem, že ačkoli seznam původních a překladových prací, které se věnují skandinávskému středověku, jde u nás do desítek, otázky právní stály dosud stranou pozornosti. Zájem o tuto oblast rozhodně neodpovídal prostoru, který byl a stále je věnován problematice právních dějů v moderním historickém bádání ve Skandinávii, ať se to týká edičních počínů nebo interpretací jednotlivých zákoníků i celého systému zákona. Česká skandinavistika se spíše soustředila na literárněvědný a literárněhistorický aspekt staroskandinávských studií s tradičním důrazem na prameny narativní.

Autor se tak v českém kontextu musel de facto vyrovnat jen se svými vlastními staršími studii- mi včetně jedné téměř identického názvu (studie *Zákonem necht je budována zem. Zákon a řád u starých Seveřanů* z roku 2010) a v době práce na recenzovaném titulu s ještě nepublikovanou disertační prací Lenky Doové (ta nakonec vyšla roku 2014 jako *Islandské středověké zákoníky. Šedá husa – Železná kována – Jónova kniha*). Jinak stojí jeho práce na zahraničních studiích, převážně klasických, a samozřejmě na samotných zákonech a zákonících. Množství pramenů, které cituje a interpretuje, ukazuje na neobyčejnou erudici a šíří záběru, která je ještě podložena tím, že zákony jsou na mnoha místech konfrontovány s jinými narativními prameny typu ság. K těm má konečkonců Jiří Starý blízko, jak dokazují jiné jeho práce (edice krátkých textů *Eddica Minora* nebo nejnověji *Lživé ságy*). Právě tyto komparace patří k nejzajímavějším pasážím knihy, i když přináší některé metodologické otázky.

Tematický záběr práce je až extrémně široký. Dotýká se tak zásadních otázek, jako co vlastně je či bylo právo a jak bylo vykonáváno, vysvětluje pojem spravedlnost a absenci moderního chápání této spravedlnosti či rozebírá důležitost procedurálních otázek při výkonu práva. Obecnější kapitoly jsou doplněny dílčími „případovými studii- mi“ na jednotlivá témata (řešení urážky na cti, práva otroků, mytologická a božská podstata práva, role vladaře v právním systému, postupný přechod legislativní moci do rukou králů aj.). Z hlediska specializované diskuze jsou pak z našeho pohledu nejcennější úvodní kapitoly práce, ve kterých Starý shrnuje dlouholetou a stále neuzavřenou odbornou debatu nad staršími a historicitou jak jednotlivých zákoníků, tak severského práva jako takového.

Zde se samozřejmě projevuje jeden z problémů takto syntetizující monografie, totiž nutnost vejít se do požadovaného rozsahu a jistý redukcionismus. Pokud je dán určitý prostor otázkám prodle- vy mezi vznikem a zápisem zákonů, k čemuž je přiložena sumarizace odborné diskuze, nabízí se rozšíření této kapitoly do obecnější roviny limitů našeho poznání skandinávských dějin. Jak výše naznačeno, u Starého dochází ke kontinuálnímu srovnávání dvou základních skupin textů vážících se ke skandinávskému ranému středověku: preskriptivních zákoníků, chápaných jako *prameny*, a narativních ság, chápaných jako zpětné literární *projekce*. Existuje riziko, že málo pozorný čtenář si nepovšimne metodologických problémů, které toto propojení přináší, a obě roviny mu splynou. Jen okrajově je zmíněna také současná dis- kuze o kontinentálních vlivech (především s. 47),

více prostoru je dáno polemice s tzv. kritikou školou – se závěry, se kterými se ztotožňujeme. Diskuzi o funkci a historickém využívání zákoníků nakonec J. Starý sumarizuje tak, že později zapsané prameny (tj. zákoníky) nemusí být historicky věrné v každém detailu, velmi pravděpodobně však v sobě nesou typologickou platnost. To je asi správné, i když čtenář si nejspíše zapamatuje spíše vtipné detaily z jednotlivých ság.

Podobný redukcionismus pak sledujeme i v kapitolách výše nazvaných „případové“. Mnohá řešená či naznačená témata by si zasloužila samostatnou monografii, nicméně v recenzova- ném titulu jsou z prostorových důvodů omezena na několik málo stran. To přináší mnohá úskalí, především nebezpečí opominutí či zjednodušení historických nebo geografických rozdílů a opět- něho konfliktu preskriptivních a deskriptivních pramenů. Nepoučený nebo nepozorný čtenář se může lehce ztratit v tom, zda příklady, které sleduje, jsou univerzálně platné (jak kniha naznaču- je), nebo zda jsou čerpány z užšího okruhu textů (což bývá většinou pravda). Široký záběr knihy může čtenáře mást, zdá se, že autorova erudice a dostupné prameny přenáší těžiště knihy nejvíce na Island a do 10. a 11. století.

V každém případě dává *Zákonem necht je bu- dována zem* konečně českému publiku náhled na tematické a vědecké pole, jehož znalost je nezbytnou podmínkou pro studium vikingského období, a to náhled kvalitně připravený a zpraco- vaný. Staví na důkladné znalosti primární i sekun- dární literatury, u které chybí snad jen novější práce Per Andersena *Legal Procedure and Practi- ce in Medieval Denmark* (2011); trochu úsměvná jsou hodnocení některých autorů jako „pilného“ S. Brinka nebo „největšího znalce skandinávského práva“ Iana Millera. Doufejme jen, že témata, která jsou v kontextu práce jen naznačena či nevyčer- pána, se stanou do budoucna předmětem dalších detailních studií.

VLADIMÍR P. POLÁCH

Milan DUCHÁČEK, *Václav Chaloupecký. Hledání československých dějin, Karolinum, Praha 2014*

516 s., ISBN 978-80-246-2482-2

Václav Chaloupecký je dnes téměř zapomenutým historikem. Jeho studie o rané středověkých sva- továclavských a svatoludmílských legendách ztra- tily svoji platnost, jeho filiace svatoprokopských legend padla ještě dříve, než byla publikována,